

Förord

Med detta nummer av *LexicoNordica* firar vi ett litet jubileum, eftersom numret är det tionde i ordningen. Tidskriften går därmed in på sitt andra decennium och vi kan se fram mot nya, spännande temasektioner – se slutet av förordet – och fortsatt omfattande recensionsavdelningar.

Årets tema är just ordbokskritik. Temat är mycket viktigt både för tidskriften och för lexikografin i allmänhet. Med viss stolthet kan vi peka på recensionsavdelningen som något av det viktigaste och bästa i *LexicoNordica*, både kvalitativt och kvantitativt. Här måste dock medges, att kurvan i de senaste numren är en aning nedåtgående, vad kvantiteten beträffar. Vi hoppas att detta inte är en långsiktig trend och vill uppmana lexikografer i alla nordiska länder att skicka in fler recensioner, däribland gärna också kortare anmälningar.

Antalet deltagare vid symposiet om ordbokskritik i Norden på Schæffergården var något lägre än vanligt. I inbjudan till symposiet formulerades problemställningen på följande sätt av Henning Bergenholtz:

Dette tema udgør en af de fire søjler i Wiegands berømte opdeling af den teoretiske leksikografi. Det er på samme tid et vigtigt tema og et noget problematisk tema. Det er vigtigt, fordi ordbogsanmeldelser har en uhyre stor betydning for både den anmeldte ordbog og for den videre udvikling i den praktiske leksikografi. En ordbogsanmeldelse kan derfor i værste eller bedste tilfælde have store økonomiske konsekvenser for et bestemt forlag. Det er problematisk, fordi der ikke foreligger bred enighed om anmeldelsers videnskabelige relevans. Det er også problematisk, fordi der ikke foreligger mange og vigtige teoretiske bidrag om selve genren ordbogsanmeldelse.

Med undantag för Finland var samtliga nordiska länder representerade på symposiet. I gengäld kan just Finland ståta med de flesta ordboksanmälningarna i *LexicoNordica* 1–9:

finländsk anmälare	34
svensk anmälare	33
dansk anmälare	27
norsk anmälare	12
isländsk anmälare	3
färöisk anmälare	0
grönländsk anmälare	0
anmälare från ett icke-nordiskt land	1

Vi ska här inte ge något referat av symposiet (se temadelen och Bergenholtz 2004). Men vi vill ta upp några speciella problemställningar som kom upp vid den avslutande diskussionen, utan att det uppnåddes någon allmän enighet om eventuella lösningar.

Vilka ordböcker kan och bör man recensera? Finns det ordböcker som är så betydelselösa eller håller så låg kvalitet, att det inte lönar sig att lägga ner tid på att skriva en anmälan av dem, eller att ta upp plats i en tidskrift genom att trycka en sådan anmälan. Vi kan se, att LexicoNordica redan tagit ställning i denna fråga, då flera mycket obetydliga ordböcker har blivit föremål för anmälningar. Vi vill försvara detta och peka på, att varje ordbok är ett verktyg, som ordboksanvändare litar på. Också en obetydlig ordbok kan fylla en funktion som ett sådant verktyg, men dåliga verktyg kan i värsta fall vara sämre än inga verktyg alls. Det är därför viktigt att också obetydliga – och dåliga – ordböcker bedöms.

Vi vill nu för en stund vrida blicken till den andra ändan av kvalitets-skalan, till de stora historiska ordböckerna som är en sorts nationalmonument över ett lands språkliga kultur genom många århundraden. Efter symposiet står det klart, att dessa ordböcker borde recenserars i långt högre grad än vad som hittills varit fallet. Problemet aktualiserades av Carl-Erik Lundbladhs bidrag om kritiken av den svenska Akademiordboken, SAOB. Det framgick av Lundbladhs föredrag att denna ordbok, som varit under produktion i mer än 110 år och ännu inte är avslutad, knappast har blivit föremål för en enda större recension sedan 1913 (jfr Bergenholtz 2004)! Det rådde enighet om att detta är beklagligt, även om en del av förklaringen kan ligga i att ordboken tidigt fann sin form, varför eventuell kritik hur som helst inte kan leda till några större förändringar. Likväl vore det helt säkert av värde inte minst för redaktionen om ordboken då och då uppmärksammades och granskades på ett seriöst sätt, kanske varje gång ett nytt häfte eller band utkommit. Vi är glada över att just i det här numret av LexicoNordica kunna presentera en sådan artikel – som alltså är något av en raritet enligt Lundbladhs bidrag –, där professor Bengt Sigurd diskuterar det nys utkomna 33:e bandet av SAOB.

Mycket värdefullt var det att vid symposiet få ett bidrag från förlagssidan (Øystein Eek). Bidraget var delvis ett memento till de kritiker som kanske alltför lätt säger ”tulipanaros”, dvs. föreslår omfattande möjliga förändringar utan att alltid reflektera över att det kanske kostar flera årsverken att förverkliga dem. Samtidigt framgår det glädjande nog av Eeks bidrag att recensioner i LexicoNordica ofta givit förlagen viktiga incitament till förbättringar av de recenserade ordböckerna.

Liksom ordböcker har sålunda även ordbokskritiken flera olika målgrupper: ordboksanvändare, ordboksförlag och – när det gäller

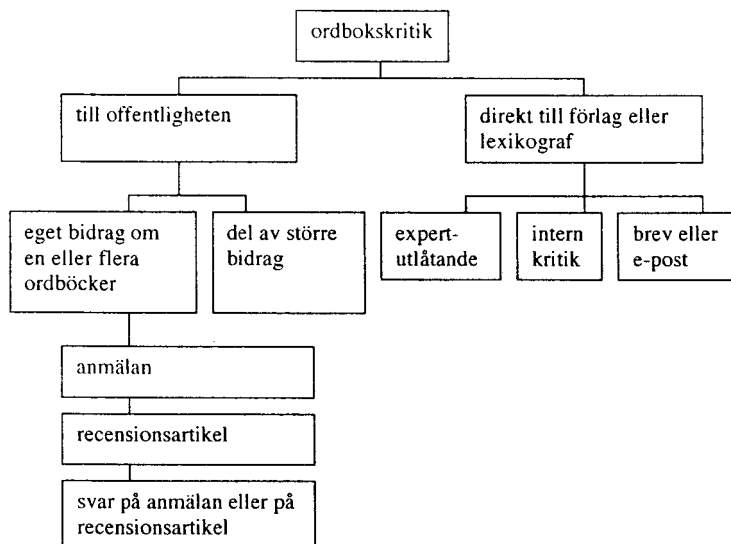
recensioner i LexicoNordica – lexikografer i alla de nordiska länderna. Det sista är mycket viktigt i sammanhanget. Vi föreställer oss att en ideal recension av t.ex. en dansk ordbok innehåller inslag av så generellt intresse att den kan läsas med stor behållning av såväl icke-danska som av danska lexikografer.

Det diskuterades också något hur man kan öka chanserna att en recension i någon mening blir ”rättvis”. En möjlighet kan vara att gå igenom ett sampel på kanske 1% av ordboken mycket noga, från de flesta olika synpunkter. Ett par LexicoNordica-recensioner där samlingsmetoden använts är Mikkelsen (1995) och Dura, Malmgren & Toporowska Gronostaj (1996). Möjligen kunde den användas något oftare än vad som hittills skett.

Själva terminologin visade sig vara problematisk, när den diskuterades i ett nordiskt sammanhang. På danska finns termerna *anmeldelse*, *omtale* och *recensionsartikel*. Alla tre betecknar någon form av ordbokskritik, men termerna är inte entydiga och har inte perfekta ekvivalenter på de andra nordiska språken. Den danska termen *omtale* motsvaras ungefär av den norska termen *anmeldelse* och den svenska termen (kort) *anmälan*. Skall en recensionsartikel vara särskilt omfattande, t.ex. omfatta mer än 15 tryckta sidor, eller skall den snarare kännetecknas av att den diskuterar allmänna problem och sätter in den recenserade ordboken i ett större sammanhang?

Viss oenighet rådde om vilka kriterier en artikel måste uppfylla för att kvalificera sig för beteckningen *anmälan* (eller *recension*). Enligt en uppfattning som framfördes på symposiet kan en kritisk granskning av en (allmän) ordbok, som t.ex. enbart diskuterar ordbokens behandling av kollokationer, räknas som en anmälan. En vanligare uppfattning tycktes dock vara att en anmälan måste innehålla en samlad värdering av ordboken. Om en sådan värdering inte föreligger, är det enligt denna uppfattning inte fråga om en anmälan (eller recension).

Något av problemet kan förklaras utifrån det faktum att symposiet, som det nu var upplagt, inte tog hänsyn till att ordbokskritik inte bara består av anmälningar och recensionsartiklar, utan också t.ex. av ordbokskritiska delar av större artiklar, av brev till lexikografer och förlag och dessutom av intern kritik. Dessa aspekter diskuterades över huvud taget inte på symposiet och de tas inte heller upp i tidskriftens temadel. Incitamentet att ta upp dem här fick vi i ett e-brev från Nina Martola, som understryker betydelsen av alternativa former av ordbokskritik, däribland särskilt e-brev, som kan leda till omedelbara förändringar i ordböcker och ordboksprojekt. Utifrån detta kan vi föreslå följande uppdelning av ordbokskritiken:

Detta förslag är självfallet inte så entydigt att det kan tillämpas utan vidare. Men det kan möjligtvis bilda utgångspunkt för ytterligare preciseringar, som skulle vara mycket värdefulla för lexikografen.

Vi erinrar om att temat för nästa Schæffergårdssymposium är nordiska bilingvala ordböcker (mellan nordiska och icke-nordiska språk). För de följande åren planeras följande teman:

- 2005: Elektroniska ordböcker i Norden
- 2006: Historiska ordböcker i Norden
- 2007: Nordiska encyklopedier och lexikon

Till sist vill vi i vanlig ordning rikta ett tack till Nordiska språkrådet för finansiellt stöd och praktisk hjälp vid genomförandet av Schæffergårdssymposiet och i samband med publiceringen och distributionen av LexicoNordica 10. Vårt tack går i första hand till Rikke Hauge. Vårt dessvärre postuma tack går också till Henrik Holmberg, som betydde mycket för föreningen och tidskriften under sina år som rådssekreterare. Sist i tidskriften finns en minnesteckning över honom.

Ett särskilt tack går slutligen till ledningen för Schæffergården, som åter möjliggjorde att symposiet kunde genomföras till ett mycket förmånligt pris.

Litteratur

- Bergenholtz, Henning 2004: Wörterbuchkritik in den nordischen Ländern. Bericht über ein Symposium in Kopenhagen am 8.2 und 9.2.2003. I: *Lexicographica* 22 (i trykken).
- Dura, Ela, Sven-Göran Malmgren & Maria Toporowska Gronostaj 1996: Rec. av J. Kubicki, Svensk-polsk ordbok; Polsk-svensk ordbok. I: *LexicoNordica* 3, 229–241.
- Mikkelsen, Hans Kristian 1995: Rec. av B. Bakker, L. Komadinić-Nicolić, D. Mazalin-Bøge & S. Mönnesland, Norsk-serbisk/kroatisk ordbok. I: *LexicoNordica* 2, 221–229.